

DUANIN ANLAMı, ÖNEMİ VE USULÜ¹

1) Duanın Anlamı

Sözlükte; “çağırarak, seslenmek, davet etmek, istemek ve yardım talep etmek” anlamlarına gelen “dua”, din ıstılahında; Allah’ın yüceliği karşısında insanın aczini ve zafiyetini itiraf etmesi, sevgi ve saygı ile O'nun lütuf ve yardımını, dünya ve ahirette nimetler ve iyilikler ihsan etmesini dilemesidir. Kişinin üzerindeki sıkıntı, dert ve belayı gidermesi, günah, hata ve kusurlarını bağışlaması için Yüce Allah’a yalvarıp yakarması ve O'na hâlini arz edip niyazda bulunmasıdır. (Râğıb ve İbn Manzûr, d'av md.)

Dua; sınırlı, sonlu ve aciz olan insanın, bu halinin bilinci ile ve bütün benliğiyle sınırsız, sonsuz ve kudret sahibi olan Yüce Allah’a yönelip O'nunla arasında bir köprü ve diyalog kurmasıdır. Bu bilinçle yapılan dua, insanın Yaratanına olan inancının, güveninin ve O'na teslim oluşunun bir göstergesidir.

2) Duanın Önemi

Dua, insanda doğuştan var olan bir duygudur. İnsan, üstesinden gelemeyeceği birçok olay, üzüntü ve sıkıntı ile karşılaşır. Böyle anlarda, Allah'a sığınma ve O'ndan yardım isteme ihtiyacı hissiyle dua eder. Bu sebeple bütün dinlerde dua mevcuttur.

Normal zamanlarda dua etmeyen veya Allah'a inanmayan insanlar bile, darda kaldıkları ve sıkıntıya düştükleri zamanlarda duaya ihtiyaç duyarlar. Yüce Allah, bu durumu Yunus sûresinin 12. ayetinde şöyle açıklar:

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّ مَسَّهُ كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“İnsana bir zarar dokunduğu zaman, yan yatarken, otururken ya da ayaktayken bize dua eder; zararını kaldırdığımız zaman ise, sanki kendisine dokunan zarardan dolayı bize hiç dua etmemiş gibi davranır. İşte aşırı gidenlere yaptıkları şeyler böyle süslü gösterilmiştir.”

Yüce Allah, bu ve benzeri ayetlerde sıkıntı zamanlarında insanların dua ettiklerini bildirmekte ve böylece dua etmenin, insanın fitrî bir özelliği olduğuna vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda bu gibilerin durumunu eleştirerek duanın sadece sıkıntılı zamanlarda değil, her zaman yapılması gerektiğini hatırlatmaktadır.

Dua yaptıktan sonra insan, gönlünde bir ferahlık ve rahatlık hisseder, isteğinin yerine getirileceği hususunda ümit var olur. Bu yönü ile dua, ruhî bunalımlara karşı koruyucu sağlık tedbiri konumundadır.

a) Dua, İlâhî Emirdir

Dua etmek, ayet ve hadislerde övülmüş ve teşvik edilmiştir:

أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً “Rabbimize yalvararak ve gizlice dua edin.” (A'râf, 7/55; bk. En'âm, 6/63)

وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا “Allah'a (azabından) korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin.” (A'râf, 7/56)

¹ Bu konu, “Din Görevlisi Rehberi” adlı kitabın dua bölümünden derlenerek hazırlanmıştır.

Bu iki ayet-i kerimede hem kesin bir üslupla dua edilmesi emredilmekte hem de nasıl dua edileceği bildirilmektedir.

Peygamberimiz (s.a.s.), müminleri dua etmeye teşvik etmektedir:

“عَلَيْكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِالذُّعَاءِ” *“Ey Allah’ın kulları! Size dua etmenizi tavsiye ederim.”* (Hâkim, De’avât, I, 493; Tirmizî, De’avât, 102)

سَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يُسْأَلَ وَأَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِتِّظَارُ الْفَرَجِ

“Allah’ın fazlından isteyin, çünkü Allah kendisinden bir şey istenmesini sever. En faziletli ibadet (dua edip) bir sıkıntının kalkmasını beklemektir.” (Tirmizî, De’avât, 116)

b) Dua, İbadettir

Duanın ibadet olduğunu Sevgili Peygamberimiz şu hadis-i şeriflerinde haber vermiştir:

الدُّعَاءُ مِثْلُ الْعِبَادَةِ *“Dua, ibadetin özüdür.”* (Tirmizî, Daavât, 1)

أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ هُوَ الدُّعَاءُ *“En faziletli ibadet duadır.”* (Hâkim, De’avât, I, 491)

c) Dua Etmemek Allah’ın Gazabını Celbeder

“كَيْفَ لَا يَدْعُو اللَّهَ يَغْضَبُ عَلَيْهِ” *“Kim Allah’a dua etmezse, Allah ona gazap eder”* (İbn Hibbân, Zikir ve Dua, No: 890; Hâkim, De’avât, I, 491; Tirmizî, De’avât, 2; İbn Mâce, Dua, 1) anlamındaki hadis, bu gerçeği ifade etmektedir. Çünkü dua etmeyen insan, hem Allah ve Peygamberin “dua edin” emrine uymamış, hem de büyülenmiş, kendisini müstağni görmüş demektir. Bu durum, “kulluk” ile bağdaşmaz ve Allah’ın gazabını celbeder.

ç) Dua, Müminin Manevî Silahıdır

الدُّعَاءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ وَ عِمَادُ الدِّينِ وَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ *“Dua, müminin silahıdır; dinin direğidir; göklerin ve yerin nurudur”* (Hâkim, De’avât, No: 1812; Heysemî, Ed’ıye, 5, No: 17198) anlamındaki hadis, duanın mümini birtakım sıkıntı, kaza ve belalardan koruyacağını ifade etmektedir. Buradaki “silah” izafî anlamdadır. İnsan, “silah” ile düşman saldırılarına karşı kendini korur. Hadiste dua da silaha benzetilmiştir. Çünkü insan dua ederek Allah’tan kendisini görünür görünmez kazalardan, belalardan ve afetlerden korumasını ister. Eğer şartlarına uygun ve ihlâs ile dua edebilirse, Allah onu korur. Böylece dua, müminin manevî silahı olur.

II. DUANIN USÛL VE ADABI

Dua etmek; Yüce Allah’a ibadet etme, O’nu anma ve O’na iman etmenin gereğidir. Bu sebeple duanın makbul olabilmesi için, bir kısım usul, adap ve kurallara riayet edilmesi gerekir. Bu usul, adap ve kuralları şöyle sıralayabiliriz:

1) Duaya Eûzü Besmele, Hamdele ve Salvele İle Başlanmalıdır

Dua öncesinde Müslüman, ruhen ve bedenen duaya hazır hâle gelmeli, mümkünse abdest alıp kıbleye dönmelidir. (Buharî, De’avât, 24; İbn Mâce, Dua, 13)

Ayet ve hadislerde hayvanın Allah’ın adı anılarak kesilmesi (En’âm, 6/18), besmele ile yenilip içilmesi (Ebu Dâvûd, Et’ıme, 15), Allah’ın adı ile (Alak, 96/1) ve eûzü çekerek Kur’ân okunması (Nahl, 16/98) emredilmektedir. Dua da bir ibadet olduğuna göre,

duaya da eûzü ve besmele çekerek başlanmalı, sonra Allah'a hamd ve Peygamberimize salât ve selâm getirilmelidir. Peygamberimiz (s.a.s.) duaya, *سُبْحَانَ رَبِّيَ* *الْعَلِيِّ الْأَعْلَى الْوَهَّابِ* "Yücelerin yücesi ve bağışlayıcı olan Rabbimi, bütün noksanlıklardan tenzih ederim" diyerek başlamış (Ahmed, IV, 54; Hâkim, Dua, I, 498) ve şöyle buyurmuştur:

إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِتَحْمِيدِ اللَّهِ وَالْتَّنَاءِ عَلَيْهِ ثُمَّ لْيُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ لْيَدْعُ بَعْدَ مَا شَاءَ

"Biriniz dua ettiği zaman, Allah'a hamd ve övgü ile başlasın, sonra Peygambere salât etsin, sonra dilediği duayı yapsın." (Tirmizî, De'avât, 66; Ebu Dâvûd, Salât, 358)

Sahabeden Hz. Ömer (r.a.),

إِنَّ الدُّعَاءَ مَوْقُوفٌ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَصْعَدُ مِنْهُ شَيْءٌ حَتَّى تُصَلِّيَ عَلَى نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

"Peygambere salât getirilinceye kadar dua, yer ile gök arasında durur, hiçbir dua O'na yükselmez (kabul olmaz)" demiştir. (Tirmizî, Salât, 347)

2) Duadan Önce Tövbe ve İstiğfar Edilmelidir

Günah işleyen, haramlardan uzak durmayan bir kulun duası kabul edilmeye lâyık değildir. Peygamberimizin şu hadisi çok dikkat çekicidir:

الرَّجُلُ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبِّ يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغَدِي بِالْحَرَامِ فَأَنْتَى يُسْتَجَابُ لِدَلِّكَ

"Allah yolunda seferler yapmış, üstü başı tozlanmış bir adam, ellerini semaya kaldırarak, 'Ya Rabbi' 'Ya Rabbi' diye dua ediyor, yalvarıyor. Hâlbuki yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, gıdası haramdır. Böyle birisinin duası nasıl kabul olur?" (Müslim, Zekât, 19)

Bu itibarla mümin, duaya başlamadan önce günahlarını itiraf edip ihlâs ile Allah'a tövbe etmeli ve O'ndan af ve mağfiret dilemelidir.

3) Eller Semaya Açılmalı ve Dua Sonunda Yüze Sürülmelidir

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), dua ettiği zaman koltuk altları görünecek kadar ellerini semaya kaldırmıştır. Sahabeden Ebu Musa el-Eş'arî, Hz. Peygamber'in dua ederken koltuk altları görünecek kadar ellerini kaldırdığını bildirmiştir. (Buharî, De'avât, 22) Ayrıca Allah Resulü'nün duada parmaklarını omuz hizasına kadar kaldırdığı da rivayet edilmiştir. (Hâkim, De'avât, I, 536)

Hız. Ömer'in rivayet ettiği şu hadis-i şerif de dua sonunda ellerin yüze sürülmesi gerektiğinin bir delilidir:

"Hz. Peygamber, كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ لَمْ يَحْطُهَا حَتَّى يَمْسَحَ بِهَمَا وَجْهَهُ" *duada ellerini semaya kaldırdığında yüzüne sürmeden indirmezdi*" demiştir. (Tirmizî, De'avât, 11)

Yağmur duasında ellerin konumu diğer dualardan farklıdır. Hız. Peygamber (s.a.s.)'in yağmur duasında ellerini fazlaca kaldırdığı (Buharî, İstiska, 21), şehadet parmağını kaldırdığı (Taberanî, el-Mu'cemü'l-Evsat, No: 5981), ellerinin üst kısmını yüzüne, iç kısmını yere çevirerek dua ettiği (Ahmed, No: 12239), şeklinde rivayetler vardır.

Bu hadis-i şerif ve benzerlerini esas alarak kıtlık ve kuraklık gibi her hangi bir musibetten kurtulmak için dua yapılırken ellerin sırt kısmının, Allah'tan dünyevî ve uhrevî her hangi bir şey isterken ellerin iç kısmının semaya kaldırılmasının sünnet olduğu söylenmiştir. Diğer dualarda değil de sadece yağmur duasında ellerin üst kısmının semaya kaldırılmasının hikmeti, üst giysisinin çevrildiği gibi mevcut durumun yani kuraklığın yağmura dönüşmesini istemektir.

Peygamberimiz (s.a.s), camide minberde ve cami dışında yağmur duası yapmış ve yağmur yağmıştır. (Nesai, İstiska, 1-10) Cami dışında yaptığı duada ezan ve kamet olmaksızın iki rekât namaz kılmış, namazda kıraati açıktan yapmış istiğfarda bulunmuş, üst giysisini (rida) ters çevirmiş, kibleye dönmüş ve duayı ayakta yapmıştır. (Buharî, İstiska, 14-18)

Hz. Aişe (r.a.) validemiz Peygamberimizin yatmadan önce yaptığı duada ellerinin konumu ile ilgili şu bilgiyi vermiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاسِهِ كُلَّ لَيْلَةٍ جَمَعَ كَفَّيْهِ ثُمَّ نَفَثَ فِيهِمَا فَقَرَأَ فِيهِمَا قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ
الْفَلَقِ وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا مَا اسْتَطَاعَ مِنْ جَسَدِهِ يَبْدَأُ بِهِمَا عَلَى رَأْسِهِ وَوَجْهِهِ وَمَا أَقْبَلَ مِنْ جَسَدِهِ يَفْعَلُ ذَلِكَ
ثَلَاثَ مَرَّاتٍ

“Resûlullah (s.a.s.), her gece yatağına girdiği zaman avuçlarını birleştirir, sonra avucuna üfler sonra (e'üzü besmele çekip) İhlâs, Felak ve Nâs surelerini okur, sonra elleri uzanabildiği yere kadar vücudunu mesh ederdi. Bu işlemi yapmaya önce başından başlar, yüzüne ve vücudunun ön taraflarına mesh ederdi. Bunu üç defa yapardı.” (Tirmizî, De'avât, 21; Ebu Dâvûd, Edeb, 107)

Bu hadis-i şerifte peygamberimiz (s.a.s), avuçlarını birleştirip dua etmektedir. Bazı Müslümanlar, namazda ve diğer zamanlarda da böyle dua etmektedir. Peygamberimiz sair zamanlarda yukarıda hadis-i şeriflerde bildirildiği şekilde ellerinin iç kısmını semaya kaldırarak, yağmur ve afet duasında ise ellerinin iç kısmını yere veya yüzüne gelecek şekilde dua etmiştir.

4) Esmâ-i Hüsnâ İle Dua Edilmelidir

Yüce Allah, Kur'ân'da;

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا *“En güzel isimler Allah'ındır. O hâlde O'na o güzel isimler ile dua edin”* (A'râf, 7/180) anlamındaki ayeti ile kendisine, esmâ-i hüsnâ ile dua edilmesini emretmekte ve *“De ki: İster Allah diye dua edin, ister Rahman diye dua edin, hangisiyle dua ederseniz (edin) en güzel isimler O'nundur”* (İsrâ, 17/110) anlamındaki ayet ile “Allah”, “Rahman” isimleri ya da diğer isimlerinden biri ile dua edilebileceğini bildirmektedir. Hem Kur'ân'da hem de hadislerdeki dua örneklerinde bunu görmekteyiz.

5) Mübarek Gün ve Gecelerde Çokça Dua Edilmelidir

Dua, her zaman ve her yerde yapılabilir. Bununla birlikte Arefe günü ve geceleri, Ramazan ayı, Cuma ve bayram gün ve geceleri, seher vakitleri, gecenin üçte ikisi, sabah ve akşam vakitleri, ezan ile kamet arasında, secdede ve namaz akabinde yapılan duaların kabul edileceği ile ilgili hadisler vardır. Meselâ Kur'ân'da akşam ve sabah dua edilmesine işaret edilmektedir. Ayrıca Kur'ân'da muttakiler, seher vakitlerinde

Allah'tan bağışlanma dileyen kişiler olarak tanımlanmaktadır. (Zâriyât, 51/18) diye övülmektedir.

6) Dua İhlâs İle ve Bilinçli Olarak Yapılmalıdır

Dil ile dua cümlelerini söylerken, zihin başka düşüncelere dalmamalı; insan, bütün varlığı ile Allah'a yönelmeli, bilerek ve isteyerek, ihlâs ve samimiyetle dua etmelidir.

“فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ” *“Kâfirlerin hoşuna gitmese de siz, dini yalnız Allah'a hâlis kılarak O'na dua edin”* (Mümin, 40/14) anlamındaki ayetler ile (bk. Yunus, 10/22; Ankebût, 29/65; Lokman, 31/32),

“وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ مَنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لَاهٍ” *“Biliniz ki, Allah gafil bir kalpten gelen duayı kabul etmez”* (Tirmizî, De'avât, 66) anlamındaki hadis, duanın ihlâslı ve şuurlu yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

7) Kabul Olacağına İnanılarak Dua Edilmelidir

Yüce Allah'ın güzel isimlerinden biri “semî'u'd-dua (duaları işiten, kabul eden)” dir. (Âl-i İmrân, 3/38) Bu itibarla mümin, dualarını Allah'ın kabul edeceğine inanarak yapmalıdır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.), “أَدْعُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ” *“Kabul edileceğine kesin bir şekilde inanarak Allah'a dua edin”* (Tirmizî, De'avât, 66) tavsiyesinde bulunmuş ve şöyle buyurmuştur:

“إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلْيَعِزِّمْ الْمَسْأَلَةَ وَلَا يَقُولَنَّ اللَّهُمَّ إِنْ شِئْتَ فَأَعْطِنِي فَإِنَّهُ لَا مُسْتَكْرِهَ لَهُ” *“Biriniz, dua ettiği zaman, isteğinde azimli olsun (Talebini kesin olarak dile getirsin). ‘Allah’ım! Dilersen bana ver’ demesin. Çünkü Allah’ı zorlayacak herhangi bir güç yoktur.”* (Buharî, De'avât, 21; Müslim, Zikir, 7; İbn Hıbbân, Ed'ıye, No: 977)

8) Kısık Bir Sesle ve Yalvararak Dua Edilmelidir

Bağırıp çağırarak, yüksek ses ve riya ile değil yalvararak ve kısık bir sesle dua edilmesi, Allah ve peygamberin emridir:

“أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ” *“Rabbimize yalvararak ve içten dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez.”* (A'râf, 7/55)

وَادْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

“Rabbini, içinden, yalvararak ve korkarak, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam an, gafillerden olma.” (A'râf, 7/205)

Sahabeden Ebu Musa el-Eş'arî der ki: “Allah Resûlü ile birlikte bulunduğumuz bir seferde, tepelere çıktıkça, derelere indikçe yüksek sesle tekbir ve tehlil getiriyorduk. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ارْبُعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَإِنَّكُمْ لَا تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا إِنَّكُمْ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا وَهُوَ مَعَكُمْ

‘Ey İnsanlar! Kendinizi yormayınız. Çünkü sizler sağır ve uzaktaki birine değil, her an sizinle olan, her şeyi duyan Allah’a dua ediyorsunuz’” (Buharî, Cihâd,131)

Duayı sessizce ve yalvararak yapmak, ihlâsın gereğidir. Yüksek sesle yapılan duaya, riya karışabilir. Bu sebeple Hanefî bilginler, namazda Fatiha sonunda “âmin” kelimesini sessiz söylemenin daha faziletli olduğu ichtihadında bulunmuşlardır.

Yüksek sesle bağırarak dua etmek adaba da uygun değildir. Çünkü وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ “Nerede olursanız olun Allah sizinle beraberdir” (Hadid, 57/4; bk. Mücadele, 58/7; Şu’arâ, 26/62) anlamındaki ayet ile,

“Beni zikrettiği ve dudaklarını benim için hareket ettirdiği zaman ben kulumla beraberim.” (Hâkim, De’avât, I, 496), وَأَنَا مَعَهُ إِذَا دَعَانِي “Bana dua ettiği zaman ben onunla beraberim” (Müslim, Zikir, 19) anlamındaki kutsî hadislerde beyan edildiği gibi biz nerede olursak olalım Allah bizimle beraberdir. Allah, bizim kısık sesle bile olsa yaptığımız duaları duyar. Hatta وَتَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ

الْوَرِيدِ “Biz insana şah damarından daha yakınız” (Kâf, 50/16) anlamındaki ayette bildirildiği gibi O, bize bizden, şah damarımızdan da yakındır. Bu itibarla, duada bağırpıp çağırmak, süslü olsun ve beğenilsin diye yapmacık hareketlerde bulunmak doğru değildir.

Dualar, ibadet şuuruyla, dinî vakar ve ölçülere uygun olarak yapılmalıdır. Gösterişe düşkün, dinî şuurdan mahrum birtakım kişileri memnun etmek için, mana yavanlığı taşıyan, tumturaklı ifadelerle hüner göstermeye çalışmak, duanın amacına ve ruhuna aykırıdır. Kur’ân ve Sünnet’te yer alan dualar, kapsamlı ve veciz sözler tercih edilmeli, tekellüf, kafiye ve seci yapmaktan kaçınılmalıdır:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَجِبُ الْجَوَامِعَ مِنَ الدُّعَاءِ وَيَدْعُ مَا سِوَى ذَلِكَ

“Allah’ın Resûlü (s.a.s.), dualarda veciz ve kapsamlı sözler ile dua etmeyi tercih eder, bunların dışındakileri terk ederdi.” (Ebu Dâvûd, Salât, 358) Hz. Aişe validemiz; وَاجْتَنِبِ

الدُّعَاءِ “Secili, kafiyeyle sözlerle dua etmekten sakın” demiş, ashap ve peygamberin bunu kerih gördüğünü bildirmiştir. (İbn Hıbbân, Ed’iye, No: 979; bk. Buharî, Dua, 19)

9) Israrla Dua Edilmelidir

Mümin, Yüce Allah’tan isteğinde ısrarlı olmalı, isteğim yerine gelmedi diye duadan vazgeçmemelidir. Sahabeden Abdullah ibn Mes’ûd, Peygamberimiz (s.a.s.)’in; إِذَا كَانَ دُعَاؤُكَ ثَلَاثًا وَإِذَا سَأَلَ ثَلَاثًا “Dua ettiği zaman üç sefer tekrar eder ve bir şey istediği zaman yine üç sefer tekrar ederdi” demiştir. (Müslim, Cihâd, 107)

Peygamberimiz (s.a.s.);

“Rabbime dua ettim de kabul edilmedi, diyerek acele etmediğiniz sürece Allah dualarınızı kabul eder.” (Buharî, De’avât, 22; Müslim, Zikir, 92) anlamındaki hadisi ile ısrarla dua edilmesini tavsiye etmiştir.

Dua ettikten sonra sonucu Allah’a havale etmek gerekir. Allah, kulunun istediğini hemen verebileceği gibi, daha sonra da verebilir veya kulun isteği, kendisi için hayırlı değildir, ona daha hayırlı olanı verir veya mükâfatını ahirete bırakır. (Tirmizî, De’avât, 133)

10) Ümit ve Korku İçinde Dua Edilmelidir

İnsan, dua ederken, Allah'a karşı saygı ve O'nun azabından korku içinde bulunmalı, aynı zamanda istekli ve ümitli olmalıdır. Yüce Allah şu ayet-i kerimelerde ümit ve korku içinde dua edenleri övmektedir:

وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ

“Korkarak ve umarak O'na dua edin. Muhakkak ki Allah'ın rahmeti, sözünü ve işini en iyi bir şekilde yapan müminlere yakındır.” (A'râf, 7/56)

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

“Onlar (müminler); korkarak ve ümit ederek Rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkarlar. Rablerine dua ederler ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de Allah için harcarlar.” (Secde, 32/16)

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ

“Onlar (Zekeriya ve Yahya peygamberler); gerçekten hayır işlerinde yarışıyorlar, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi.” (Enbiya, 21/90)

Mümin, ilâhî azaptan korku içinde bulunmakla birlikte yaptığı duayı Allah'ın kabul edeceği inancı ve düşüncesini taşımalıdır. Çünkü Yüce Allah, Kur'ân'da, وَسِعَتْ رَحْمَتِي

سَبَقَتْ رَحْمَتِي “Rahmetim her şeyi kaplamıştır” (A'râf, 7/156), bir kutsî hadiste ise

“Rahmetim gazabımı geçmiştir” buyurmuştur. (Beyhakî, Şu'abü'l-İman, er-Ricâ Minallah, No: 1037)

Bir kutsî hadiste Yüce Allah; اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ إِذَا دَعَانِي “Ben, kulumun bana olan zannı üzereyim ve bana dua ettiği zaman ben onunla beraberim” (Müslim, Zikir, 19) buyurmaktadır. Bu itibarla mümin dua ettiği zaman, Allah'ın duasını kabul edeceğini, isteğini yerine getireceğini düşünmeli ve buna yürekte inanmalıdır.

11) Dua Adabına Riayet Edilmeli ve Meşru Şeyler İstenmelidir.

İşlenmesi ve istenmesi dinimizce günah sayılan konularda dua edilmemelidir. Çünkü bu tür dualar kabule şayan olmaz. Peygamberimiz (s.a.s.), şöyle buyurmuştur:

كُلُّ شَيْءٍ سَبَقَتْ رَحْمَتِي “Rahmetim her şeyi kaplamıştır” (A'râf, 7/156), bir kutsî hadiste ise “Rahmetim gazabımı geçmiştir” buyurmuştur. (Beyhakî, Şu'abü'l-İman, er-Ricâ Minallah, No: 1037)

Duada haddi aşmak, duanın usul ve adabına uymamaktır; istenmeyecek şeyleri istemek, dinen haram ve yasak olan şeyleri talep etmektir; yüksek sesle, bağıra bağıra dua etmektir. Sebeplere yapışmadan zafer kazanmayı veya çalışmadan zengin olmayı istemek veya günah işlemeye ısrarla devam ettiği hâlde Allah'tan isteklerde bulunmak da duada haddi aşmaktır. Duada hadi aşmak ise duanın kabul edilmemesinin sebebidir.

12) Dua, Her Zaman Yapılmalıdır

Her insan bir derde, bir sıkıntıya, bir belaya uğradığı zaman Allah'a sığınır, O'na dua eder. Böyle sıkıntılı zamanlarda gönüller bütünüyle Allah'a açılır, samimiyetle ve candan dua edilir. Allah da bu duaları kabul eder. Sıkıntılı zamanlarda yapılan duanın geri çevrilmeyeceği hadiste (Ebu Dâvûd, Edeb, 41) bildirilmekle birlikte sadece darlıkta, sıkıntıda veya bir korku, kaza ve felâketle karşı karşıya gelindiği zaman değil, varlıklı ve sağlıklı zamanlarda, huzur ve rahatlığın hüküm sürdüğü anlarda da dua edilmelidir. Kişi sıkıntıya, darlığa ve zorluğa karşı sabır ve dua ile ayakta kalmaya çalıştığı gibi, nimetlere kavuşması durumunda da şükredip dua etmelidir. Şu ayet ve hadisler insanın her iki durumda da dua etmesi gerektiğini vurgular:

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوَ إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ

“İnsana bir zarar dokundu mu, hemen içtenlikle Rabbine yönelerek O'na dua eder. Sonra (Rabbi) ona kendisinden bir nimet verdi mi; önceden O'na yaptığı duayı unuttur.” (Zümer, 39/8; bk. Zümer, 39/49; Yunus, 10/12; Ankebût, 29/65; Lokman, 31/32; Rûm, 30/33)

وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ

“İnsana bir nimet verdik mi yüz çevirir; yan çizer. Ona bir şer dokundu mu yalvarıp durur.” (Fussilet, 41/51; bk. Fussilet, 41/49)

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَسْتَجِيبَ اللَّهُ لَهُ عِنْدَ الشَّدَائِدِ وَالْكَرْبِ فَلْيَكْثِرِ الدُّعَاءَ فِي الرَّخَاءِ

“Sıkıntılı ve musibete uğradığı zamanlarda Allah'ın duasını kabul etmesini isteyen kimse, rahat zamanlarında çok dua etsin.” (Tirmizî, De'avât, 9)

13) Sadece Allah'a Dua Edilmelidir

Dua, sadece Allah'a yapılmalı, araya başka araçlar sokulmamalıdır. Her namazda okuduğumuz Fatiha suresinde, *إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ* “Sadece Sana ibadet eder, sadece Senden yardım dileriz” diyerek bunu dile getiririz. Ayrıca yalnız Allah'a dua edilmesi gerektiği şu ayetlerde ifade edilmektedir:

“Öyle ise sakın Allah ile beraber başka bir ilâha yalvarma, sonra azaba uğrayanlardan olursun.” (Şuarâ, 26/213)

“Allah, kuluna kâfi değil mi?” (Zümer, 39/36)

Allah'ı bırakıp da zararı ve faydası dokunmayan, hatta zararı faydasından çok olan varlıklara dua edenler (putlardan, türbelerden, ölülerden yardım isteyenler, medet umanlar) şu ayet-i kerimede kınanmaktadır:

“O, Allah'ı bırakır da kendine ne zarar, ne de fayda veren şeylere tapar. Bu da derin sapıklığın ta kendisidir.” (Hac, 22/12)

14) Salih Amel ve Hayırlı İşler Duada Vesile Edilmelidir

Mümin, duanın kabul olması için işlediği salih ve hayırlı amelleri vesile etmelidir. Bunun örnekleri hadislerde vardır. Örneğin bir yolculuk esnasında yağmura tutulan ve bir mağarada

mahsur kalan üç arkadaş, hayırlı amellerini vesile kılarak Allah'a yalvarmışlar ve neticede mağaradan kurtulmuşlardır. (Müslim, Zikir ve Dua, 100)

Hâkim'in *Müstedrek* adlı eserinde Peygamberimizin de duada vesile edilebileceği ile ilgili şöyle bir rivayet vardır:

Görme özürlü biri gelip Peygamberimizden iyileşmesi için kendisine dua etmesini ister. Peygamberimiz, bu kimseye güzelce bir abdest almasını ve iki rekât namaz kılmasını ve şöyle dua etmesini emreder:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتُوجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي أَتُوجَّهُ بِكَ إِلَى رَبِّكَ فِي حَاجَتِي هَذِهِ
فَتَقْضِيهَا لِي اللَّهُمَّ شَفِّعْهُ فِيَّ وَشَفِّعْنِي فِيهِ

“Allah'ım! Senden (bana şifa vermeni) istiyorum, rahmet peygamberi olan elçin Muhammed (s.a.s.)'i vesile ederek Sana yöneliyorum. Ey Muhammed! Ben, şu ihtiyacımı gidermesi için seninle Rabbine yöneliyorum. Allah'ım! O'nu (peygamberini) bana şefaathçi kıl ve ihtiyacım konusunda onu bana şefaathçi eyle.” (Hâkim, De'avât, No: 1909, 1929-1930, I, 519, 526)

Bu hadiste, Peygamberden bir şey istenmiyor; istekler doğrudan Allah'a arz ediliyor; sadece Allah'ın en sevgili kulu ve son peygamberi olan Hz. Muhammed (s.a.s.), duanın kabulü için vesile ediliyor. Konu ile ilgili üç rivayetten ikisinde, Peygamberimizden bu duayı öğrenen kişinin dua ettiği ve iyileştiği bildirilmektedir. (Hâkim, De'avât, No: 1929-1930, I, 526)

15) Duanın Sonunda “Âmin” Denilmeli, Hz. Peygambere Salât-ü Selâm Getirilmeli ve Fatiha Suresi Okunmalıdır

Duanın sonunda “âmin” ve *“Ya Rabbi! Duamı kabul et”* (İbrahim, 14/40) denilmelidir.

إِذَا قَالَ أَحَدُكُمْ آمِينَ وَالْمَلَائِكَةُ فِي السَّمَاءِ آمِينَ فَوَافَقَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“Biriniz ‘âmin’ dediği zaman gökteki bir melek de ‘âmin’ der. İkisinden biri diğerinin ‘âmin’ demesine denk gelirse o kişinin geçmiş günahları bağışlanır” (Hemmâm b. Münebbih, Sahifetü Hemmâm, No: 10) anlamındaki hadis, dua sonunda “âmin” demenin önemini ortaya koymaktadır.

Yine duanın sonunda Peygamberimize salât ve selâm getirilmeli ve Kur'an'ın ilk suresi olan Fatiha suresi okunmalıdır. Fatiha'yı okuyan kimsenin duası kabul olur. Bir kutsî hadiste Yüce Allah, şöyle buyurmuştur:

“Fatiha'yı kendim ile kulum arasında ikiye böldüm: Yarıyı benim, yarıyı da kulumundur. Kulumun istediği hakkıdır, kendisine verilecektir.”

Hadisin devamında Peygamberimiz şöyle demiştir:

“Bir kul, اَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ dediği zaman Yüce Allah; ‘Kulum bana hamd etti, der.’”

Kul; اَلرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ dediğinde Yüce Allah, ‘Kulum beni övdü’ der.

Kul, مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ dediğinde, Allah, ‘Kulum beni yüceltti, bana saygı gösterdi’ der.

Kul, يَاكَ نَعْبُدُ وَيَاكَ نَسْتَعِينُ dediği zaman Allah, 'Bu benim ile kulum arasındadır (ibadet eden kuluma, yardım etmek bana aittir). Kulumun istediği verilecektir' der.

Kul, اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ dediği zaman Allah, 'Bu dilek kula aittir, istediği verilecektir' buyurur." (Müslim, Salât, 38)

Son olarak dua hususunda belirtmemiz gereken bir konu da şudur: Ülkemizde uzun yıllardır namazlardan sonra okunan “salât-ı münciye” diye bilinen dua, Hz. Peygamberden bize ulaşan bir dua değildir. Kur’ân-ı Kerim'deki Peygamberimize salât ve selâm getirmeyi emreden ayetin (Ahzab, 33/56) emrine uyabilmek için İslâm bilginleri tarafından derlenen bir duadır. Dua metni ve anlamı şöyledir:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تُنَجِّنَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَهْوَالِ وَالْأَفَاتِ وَتَقْضِي لَنَا بِهَا جَمِيعَ الْحَاجَاتِ وَتُطَهِّرُنَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ السَّيِّئَاتِ وَتَرْفَعُنَا بِهَا عِنْدَكَ أَعْلَى الدَّرَجَاتِ وَتُبَلِّغُنَا بِهَا أَقْصَى الْعَابَاتِ مِنْ جَمِيعِ الْخَيْرَاتِ فِي الْحَيَاتِ وَبَعْدَ الْمَمَاتِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Allah’ım! Peygamber (s.a.s.)’e öyle bir salât ve selâm eyle ki, onunla bütün korku ve afetlerden bizi kurtarısın. Bütün istek ve arzularımızı yerine getirirsin. Bütün kötülüklerden temizlersin. En yüksek derecelere ve en üst gayelere yükseltirsin. Dünyada ve öldükten sonra hayırların her birisine ulaştırırsın.”

Bu duanın اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ kısmı Ebu Dâvûd, Salât, 183, No: 978) Sahabenin, “Ey Allah’ın Peygamberi! Sana salât ve selam getirmekle emredildik. Selamı nasıl vereceğimizi biliyoruz. Sana nasıl salât edeceğiz?” diye sorması üzerine Peygamberimiz (s.a.s),

قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

“Allah’ım! İbrahim Peygambere (ve ailesine) (Ebu Dâvûd, Salât, 183, No: 976) merhamet ettiğin gibi Muhammed (ve ailesine) (Ebu Dâvûd, Salât, 183.) de merhamet et, şan ve şerefini yücelt, itibar ve değerini artır. Sen çok övülen, çok şerefli olansın. İbrahim’i (ve ailesini) mübarek ve şerefli kıldığın gibi Muhammed’i (ve ailesini de) mübarek ve şerefli kıl. Sen çok övülen, çok şerefli olansın” duasını okuyun buyurmuştur.